

Мртва стража Великог рата

Више од 100 фотографија и 130 уметничких слика, изложене од данас у галерији САНУ на поставци „Сликари, ратници, сведоци”, потресно су подсећање на једно од највећих крвопролића у историји

„Срби имају једну фотографију која је готово филм. Постоји из Првог светског рата ратна фотографија старог краља Петра како се на воловским колима 1915. повлачи преко Косова. И када би се тај кадар одмрзнуо и покренуо, пред нама би био прави правцати филм о великој драми српског народа и његовог краља”, рекао је прослављени амерички стваралац Џон Форд једном приликом Питеру Богдановичу, тада младом новинару и будућем колеги, говорећи о чувеном делу Владимира Беџића, које је 1916. објављено на насловној страни листа „Илиустрацион”. Управо се ово фото-сведочанство, поред још 106 фотографија и око 130 уметничких слика, налази у галерији САНУ на поставци „Сликари, ратници, сведоци” која се свечано отвара вечерас у 19 сати.

Сама галерија, домаћин поставке, реализоване у сарадњи са Музејом савремене уметности Београд, потпуно је трансформисана и од посматрача лако прави саучесника у патњи, болу, херојству и борби који су на раловима представљени (дизајн изложбе – Ненад Марковић). У полутами привремено саграђених холника, којима доминирају црна и загасито црвена боја, у којима се готово осећа ратна тескоба, пред публиком се налази стваралаштво људи који су били непосредни учесници и сведоци Великог рата, стим да је реч о онима који су га доживели и са једне и са друге стране платна и објектива, онима чији је дух био довољно снажан да обједини ратно страдање и уметничку потребу за изражавањем. Наравно, уз циљану одлуку наше ратне команде да то тако буде, да се на тај начин свету прикаже сва голгота једног од највећих крвопролића у историји. Ту су Надежда Петровић, Коста Миличевић, Малиша Глишић, Ваца Ешкихевић, Ваца Поморишац, Вељко Станојевић... Изабрана су дела из више уметничких збирки: МСУБ, Војног музеја у Београду, Народног музеја у Смедеревској Паланци, Галерије Матице српске, Завода за заштиту споменика културе града Београда, Народне библиотеке Србије, Библиотеке САНУ, Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић”, Народног музеја Шабац и Народног музеја Ваљево. Фотографије Ристе Марјановића, Ђорђа Станојевића, Милоја Игрутиновића али и Катарине Штурценегер, Арчибалда Рајса, Андре Тапонијеа и других добијене

су из бројних архива и институција и у земљи и у иностранству.

Жана Гвозденовић, ауторка пројекта, подсећа на податак да је сликарима било званично одобрено кретање на бојишту, као што је то био случај и са бројним фотографима и дописницима из иностранства.

– Одлука да постоје службени ратни сликари и фотографи била је плод жеље да се тиме супротставио развијеној машинерији ратне пропаганде разараћене у Аустроугарској, атеље је био смештен у Солуну. Део изложбе који се бави сликарством подељен је у седам целина које нас постепено уводе у тему. Уметничка сцена из тог периода била је велика, нису ту само били припадници једног стила, све их везује то што су у тренуцима када су били боси, голи, гладни, рањени, сачували човечност и стварали врхунску уметност. Мени омиљена слика је она најмања коју смо изложили „Мртва стража” Малише Глишића, реч је о једном монументалном делу у једном минијатурном формату, чији се сваки потез види тек после добре конзервације, на чему захваљујем нашим стручњацима који су радили на делима – закључује наша саговорница.

Милена Марјановић, задужена за сегмент посвећен фотографији, открила је оно што је попластица изложбе – снимке које до сада нисмо видели а које су направили управо страни фотографи.

– Прву целину овог дела поставке чине 12 најрепрезентативнијих фотографија које су свима мање-више познате. Другу целину чини 95 дела, која су ретко или никад виђена, а на којима су представљени бомбардовање, злочини, евакуација, повлачење, војнички живот, војска, пробоји, смрт, ослобођење и портрети. Посебан утисак на мене оставила је фотографија Аријела Вардаса на којој се налази мајка у чијим је рукама лобања сина на којој је венца од невена. Распитала сам се и сазнала да је реч о цвећу које је било намењено младожењама, што ће рећи да је младића смрт спречила да крене у нови живот – прича Милена Марјановић.

Изложбу, која траје до 2. априла, помогли су Министарство за културу и информисање и Градски секретаријат за културу.

М. Димитријевић

Драгиша Стојадиновић, „Какви смо стигли на Крф”, 1916.